N:o 196.

Af Herr **A. W. Uhr:** *Med förslag till förändrad lydelse för 14 § Riksdags-ordningen.*

Vid tvänne föregående riksdagar har jag väckt förslag om ändring i Riksdags-ordningens bestämmelser angående vilkoren för valrätt till Riksdagens Andra Kammare.

Vid 1869 års riksdag föreslog jag, att valrätt skall tillkomma hvarje svensk man, som fyllt 21 år och sedan minst ett år varit i valdistriktet mantalsskrifven, dock att valrätt ej skulle få utöfvas af

a) gemenskapen vid rikets landt- och sjöförsvar, då den vore i garnison förlagd eller till tjenstgöring sammandragen;

b) lagstadt tjenstehjon, som icke hade egen hushållning;

c) den, som njöte understöd af fattigvården;

d) den, som stode under förmynderskap;

e) den, som afträdt sin egendom till borgenärers förnöjande och icke kunde visa, att han blifvit befriad från deras kraf;

f) den, som för groft brott blifvit ställd under framtiden;

g) den, som icke minst 3 år haft svensk medborgarerätt;

h) den, som stode i fremmande makts tjenst;

i) den, som egde medborgarerätt i fremmande land;

äfvensom att en ny § måtte stadgas af innehåll, att den, som genom laga kraftvunnen dom blifvit förklarad ovärdig medborgerligt förtroende eller att föra andras talan eller att i rikets tjenst vidare nyttjas eller blifvit för groft vanfrejdande brott sakfälld eller som blifvit öfverbevisad om röstvärfning, skulle hafva sin rösträtt för alltid förverkat.

Vid 1870 års riksdag föreslog jag deremot, att 14 § Riksdagsordningen skulle erhålla följande lydelse:

»Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, en hvar i kommunens angelägenheter röstberättigad man».

Mot den förra motionen anmärktes af Konstitutions-Utskottet, att den tid, hvarunder gällande bestämmelser i Riksdags-ordningen egt bestånd, vore allt för kort, för att ett så genomgripande förslag borde förordas; att några skäl och bevis för vare sig behofvet eller de sannolika följderna af den föreslagna förändringen ej blifvit anförda, samt att, derest förslaget blefve upphöjdt till lag, tillämpningen deraf skulle leda till verkningar, alldeles motsatta dem jag åsyftat.

Inom Andra Kammaren anmärktes mot samma förslag hufvudsakligen: Att ålderstrecket, 21 år, vore en godtycklig bestämmelse samt att i Sverige ungdomen utvecklades så långsamt, att det icke vore ovanligt att vid beväringsmönstringar mången yngling ställes på tillvext; att genom bestämmelser, att soldaten, då han ligger på roten, skulle få rösträtt, men då han vore garnisonerad eller då trupp vore samlad, skulle vara sin rösträtt förlustig, kränktes valrätten på ett betänkligt sätt; att bestämmelsen, att valrätt skulle tillkomma tjenstehjon, som hafva egen hushållning (statdrängar) men ej dem, som äta vid husbondens bord, vore inkonseqvent; att tjenstehjonsstadgan gjorde det lätt för en husbonde att disponera öfver sina statdrängars röster, i följd hvaraf en enda större possessionat skulle kunna öfverrösta en mängd mindre hemmansegare; att, då den som eger en större förmögenhet, måste komma i mångsidigare beröring med både samhällsförhållandena och de i samhället verkande personer än de, som hafva små tillgångar, lagstiftaren med rätta bestämt röstbefogenheten i allmänna ärender efter förmögenheten; att det öfver allt visat sig, att en långt utsträckt valrätt varit ett smidigt redskap i de maktegandes händer att slå folken i bojor i stället för ett medel till demokratiens stärkande samt att med den valrätt, som nu existerar, liknöjdheten för allmänna angelägenheter vore så stor, att det vore ganska svårt att få ihop tillräckligt antal elektorer för att välja riksdagsman, hvarföre det skulle vara ändamålslöst att vidare utsträcka rösträtten.

Mot mitt sednare förslag anmärktes af Konstitutions-Utskottet, att den politiska valrätten komme att hvila uteslutande på ett stadgande i kommunallag och derigenom utsättas för möjligheten att förändras genom en Riksdags af Konungen sanktionerade beslut.

Jemte det jag får förklara, att sistnämnda anmärkning är fullt befogad, anser jag mig böra tillkännagifva, att orsaken, hvarföre jag väckte detta sednare förslag, var den, att jag föreställde mig, att mindre motstånd skulle möta ett sådant än mitt första på *personlighetsprincipen*

byggda förslag. Men då erfarenheten visat, att jag häruti misstagit mig, och då jag är förvissad, att ingen förändring i gällande grundlag angående valrätt kan vinnas med mindre än att en *stark folkrörelse* eger rum, samt enär det är lättare att åstadkomma en sådan, ju *fleres* intressen genom förslaget beröras, så får jag nu förnya mitt första vid 1869 års riksdag väckta förslag, hvilket jag dock, med ledning af sådana deremot framställda anmärkningar, som synas mig befogade, vill så förändra, att jag nu yrkar, det *valrätt må inom den kommun, der han bosatt är, tillkomma hvarje svensk medborgare, som fyllt 21 år och ej genom laga kraftvunnet utslag blifvit dömd förlustig medborgerligt förtroende.*

Jag går nu att dels bemöta de mot mitt första förslag gjorda anmärkningar, å hvilka jag icke kunnat fästa afseende, dels redogöra för de afvikelser från detsamma, som jag ansett mig böra vidtaga.

Hvad först beträffar anmärkningen, att ålderstrecket, 21 år, skulle vara en godtycklig bestämmelse, så kan jag icke medgifva giltigheten deraf. Sveriges lag stadgar att svensk man är myndig vid denna ålder. Denna bestämmelse har gällt åtminstone allt sedan 1734 års lag stiftades, men jag tror att den till och med är något äldre. Dessförinnan inträdde myndighetsåldren tidigare, nemligen vid 16 år. En bestämmelse som hvilar på en lag, hvilken har 150-årig häfd, kan ej sägas hvila på godtycke. Den, som lagen ansett mogen att sköta en förmögenhet huru stor som helst, må väl ock anses mogen för det värfvet att deltaga i val af riksdagsman. Att ungdomen i Sverige utvecklas så långsamt, att det icke vore ovanligt, att vid beväringsmönstringar mången yngling ställdes på tillvext, synes mig icke inverka på den sak, hvarom här är fråga, ty den större eller mindre förmågan att utöfva politiska rättigheter, mätes icke med alnmåttet, och det förhåller sig med den andliga utvecklingen lika som med den, som föregår i den yttre naturen, hvilken följer den lagen, att ju högre man kommer åt Norden, desto kortare är vext- och blomningstiden och desto förr inträder fruktsättningen. Det allvarsamma nordiska lynnet, en återspegling af den natur, som omger oss, lärer ynglingen tidigt att tänka, och ett sträfsamt och mödosamt lif påskyndar förståndets utveckling. Redan vid 15 års ålder är ynglingen enligt svensk lag ansvarig för sina handlingar och redan vid denna ålder eger han att fritt förfoga öfver det gods han då kan förvärfva. Skulle han då vid 21 års ålder icke vara mogen till deltagande i valet af dem, som skola stifta de lagar, hvilka han i sitt lif skall ställa sig till efterrättelse, och hvilka ega ett så orimligt inflytande på arbetarens lön och lefnadsvilkor?

Deremot vill jag medgifva giltigheten af de anmärkningar, som

framställts rörande inkonseqvenserna i mitt första förslag angående rösträtt för gemenskapen vid rikets försvar äfvensom för tjenstehjon; och då de öfriga undantag från rättigheten att deltaga i riksdagsmannaval, hvilka i samma förslag af mig framställdes, äro utan större betydelse, så har jag i det förslag, jag i dag väcker, uteslutit alla de i det första förslaget uppräknade undantag, utom beträffande de personer, som genom domstols beslut blifvit förklarade förlustige medborgerligt förtrotroende. Hvad angår gemenskapen vid rikets försvar, torde anmärkning nu framställas om vådan att medgifva densamma rösträtt, då han är i garnison förlagd eller till tjenstgöring sammandragen; men då enligt detta förslag rösträtten skulle utöfvas i den kommun, der en hvar vore bosatt, det vill säga mantalsskrifven, så vore ingen fara att frukta att ej den till tjenstgöring sammandragna gemenskapen skulle kunna fritt och utan påtryckning af sitt befäl komma att utöfva rösträtten. Att denna gemenskap åter vid sådana tillfällen stundom kunde utestängas från utöfvande af sin medborgerliga rättighet derigenom att den vore bortkommenderad från hemorten vid valförrättningen är en olägenhet, som drabbar en hvar, hvilken till följd af sin tjenstgöring eller en angelägen resa nödgas vara borta från sin hemort vid valtillfället. I afseende åter å garnisonstrupper är först och främst klart, att, om valrätten utsträckes så långt, som jag föreslagit, så blir inflytandet på valets utgång af några tusen man värfvade trupper, till och med om befälet skulle utöfva ett obehörigt intryck på valfriheten, af jemförelsevis ringa betydelse. Ett sådant inflytande blefve endast en kraftig sporre för de öfriga valmännen att talrikt infinna sig vid valurnan, för att ej lemna valet i händerna på garnisonstruppen. Men vidare står den värfvade soldatens moralitet numera så högt, att man ej behöfver befara, att han skulle taga obehörigt intryck af sitt befäl och vid en del värfvade regementen, t. ex. artilleriet, der konstaplarne måste aflägga ganska svåra kunskapsprof, står till och med gemenskapens bildning så högt, att det vore den största orättvisa att neka denna samhällsklass politiska rättigheter.

Förhållandet mellan husbonde och tjenare är i våra dagar icke detsamma som fordom. Tiden, som jemnar allt, har utplånat icke obetydligt af det afstånd, som fordom skiljde husbonde och tjenare. Kontraktet börjar snart blifva det enda bandet dem emellan. Och ehuru gällande tjenstehjonsstadga i många hänseenden gynnar husbonden framför tjenaren samt för tidens kraf är särdeles olämplig, har likväl, sedan husagan afskaffades, förhållandet så väsentligen förändrats, att det icke är att befara, att husbönderne skola komma att utöfva obehörigt in-

flytande på tjenarne, derest politiska rätigheter medgifvas de senare. Väl synes det som om husbonde genom stadgandet om orlofssedel skulle kunna utöfva ett obehörigt inflytande på tjenaren, men det förhåller sig i verkligheten tvärtom, ty det åligger husbonden att bevisa hvad han lägger tjenaren till last, en bevisning, som i de flesta fall är ganska svår, hvaremot han är en senare husbonde skyldig ansvar, om han emot verkliga förhållandet i orlofssedeln skrifver något fördelaktigt om tjenaren. Stadgandet om orlofssedel är derföre för husbonden särdeles obehaglig. På grund af dessa skäl hoppas jag, att hela tjenstehjonsstadgan inom kort skall upphäfvas, ty det finnes ingen förnuftig grund, hvarföre andra bestämmelser vid tjenstelegoaftalet skulle gälla än de som allmänna kontraktsläran föreskrifver för andra aftal. Det finnes derföre icke heller något giltigt skäl att vägra myndiga tjenare politiska rättigheter; och aldra minst ogifta drängar, emedan dessa äro i en mera oberoende ekonomisk ställning än många husbönder med talrik familj. De flesta tjenare äro dessutom söner af allmogen. De gå i samma skolor, som de förmögnare hemmansegarnes barn. De få således lika stor eller lika liten bildning som dessa. Många blifva efter några års tjenst genom arf eller gifte sjelfva hemmansegare. Icke förvärfva de genom laga fånget af hemmansdelen större förmåga att utöfva valrätten än de hade förut. Hvarföre då neka dem denna rättighet? Såsom ett exempel på det vackra bildningssökandet, som utmärker det yngre slägtet bland den tjenande klassen, erinrar jag mig nyligen hafva läst i en tidning, huru drängar i någon trakt af Skåne förenat sig att bilda en tidningsklubb, för att på lediga stunder under läsning och samspråk om samhällets angelägenheter inhemta den politiska bildning till hvilken skolan, rätt ordnad, väl kan lägga grund, men som hon aldrig kan fullt utveckla, emedan denna utveckling endast kan ske genom eget tänkande och egna studier. Jag är öfvertygad, att man ganska snart skall från många andra delar af riket få höra omtalas efterföljd af de skånska drängarnes vackra föredöme. Derjemte ser jag i dylika föreningar ett kraftigt medel att motverka de frestelser, för hvilka vår ungdom är mest utsatt, nemligen å ena sidan dryckenskapen och å den andra den religiösa fanatismen.

Sedan genom sista fattigvårdsförordningen rättigheten att erhålla fattigvårdsunderstöd blifvit inskränkt till minderåriga samt dem, som i följd af ålderdom, sjukdom, vanförhet eller lyte äro oförmögna att genom arbete förvärfva hvad till lifvets uppehållande oundgängligen erfordras samt sakna egna medel, underhåll eller vård af annan, så finnes ingen giltig anledning att vägra dem, som njuta understöd af fattigvår-

den, politiska rättigheter. Om t. ex. en man under arbete i annans tjenst ådroge sig ett lyte, som gjorde honom oförmögen till arbete, så att han nödgades taga understöd af fattigvården, så vore det väl obilligt att neka honom en politisk rättighet, som man tillerkände alla andra, hvilka i allt annat äro honom lika, utom att de ej under arbete i andras tjenst blifvit lemmalytta.

Då, enligt nu gällande lagstiftning, konkurs endast betraktas som en exekutiv åtgärd, vidtagen af flere borgenärer på en gång mot en gäldenär, så finnes icke större skäl att beröfva den, som gjort konkurs, politiska rättigheter än att beröfva den sådana, hvilken blifvit lagsökt och måst undergå utmätning. Först om gäldenären gjort sig skyldig till sådant svikligt förfararande, som medför förlust af medborgerligt förtroende, bör rättigheten för honom upphöra.

Om orsakerna, hvarföre de öfriga undantagen i mitt första förslag nu blifvit uteslutna, torde jag icke behöfva afgifva någon annan redogörelse än att dessa undantag i alla händelser skulle blifva tillämpliga på ett jemförelsevis högst ringa antal medborgare.

Det är väl sannt, att, på sätt anmärkt blifvit, den, som eger en större förmögenhet i allmänhet lättare kommer i beröring med de i samhället verkande personer än den, som har små tillgångar, men om detta förhållande skulle utgöra grunden för röstbefogenhet, så borde valrätten inskränkas till ett långt mindre antal än det, som för närvarande utöfvar densamma. Då borde inga andra tillsätta riksdagsmän än de, som äro valbara till riksdagsmän i Första Kammaren, ty inga andra kunna sägas vara i besittning af en sådan större förmögenhet, som sätter dem i tillfälle att komma i beröring med dem, som åtminstone skenbart äro de under vårt närvarande samhällsskick mest verkande personerna, nemligen cheferna för byråkratien, vissa hofdignitärer samt en eller annan mäktigare jorddrott. Men det är icke alltid de, hvilka hafva den mest *lysande* samhällsställningen, som verka *mest* i samhället. På det tysta djupet — i samhällslagrens lägre schakter — röra sig många dolda krafter, som verka måhända långt mäktigare än de, som arbeta deruppe, bestrålade af nådens solsken. Dessutom finnes det åtskilliga sätt äfven för den, som har små tillgångar, att lära känna samhällsförhållandena och de i samhället verkande personerna. Ett sådant är *tidningsläsning* och jag har nyss omförmält glädjande tecken till den ifver, hvarmed detta bildningsmedel börjar omfattas af de ringare klasserna. Ett annat sätt är den politiska *valkandidaturen*, eller det förhållande att den, som vill komma i åtanka vid riksdagsmannavalet, måste, der hans politiska åsigter ej äro på förhand kända, på ett offent-

ligt möte redogöra för sina åsigter i samhällets vigtigaste frågor. I Danmark är den politiska valkandidaturen i grundlagen föreskrifven, så att ingen kan väljas, som ej anmält sig att blifva vald. Inom alla orter i vårt fädernesland, der ett större politiskt lif visat sig, iakttogs äfven vid sista allmänna riksdagsmannaval, att den, som önskade bli vald, på ett folkmöte redogjorde för sina åsigter; och blir detta, som jag hoppas, allmän sed, så blir det ej så svårt äfven för den, som har små tillgångar, att lära känna dem, som ega *vilja* och *förmåga* att verka till samhällets bästa.

Beträffande den beroende ställning, hvari man säger, att de ringare klasserna stå till de förmögnare, och som skulle hindra de förra att sjelfständigt utöfva valrätten, så låtom oss med några exempel belysa denna fråga. Derest en riksdagsmannakandidat anmälde sig, som utfäste sig att arbeta för upphäfvande af tjenstehjonsstadgan, så att aftalet mellan husbonde och tjenare blefve fritt äfven i afseende å tiden, hvarunder det skall gälla, tror man att tjenarne, derest de hade rösträtt, heldre skulle rösta på den kandidat, husbonden anvisade, som vore af den mening, att tjenstehjonsstadgan borde bibehållas, än på den förre kandidaten? Eller om en riksdagsmannakandidat lofvade att biträda förslag om *grundskatternas upphäfvande utan aflösning*, så att man icke längre af omtanka för grundskatternas utgående behöfde bibehålla förbudet att för alltid afsöndra huru liten jordrymd som helst, hvarigenom svårigheten för den fattige att förvärfva eget hem ökas, tror man, att stattorparne skulle heldre rösta på den kandidat, som herregårdsegarne rekommenderade, hvilken ville bibehålla grundskatterna och förbudet mot oinskränkt hemmansklyfning, än den förstnämnde kandidaten? Eller om en kandidat förklarade sig vilja föreslå en sådan lag angående jordarrenden, att brukaren skulle erhålla ersättning för de kostnader, han användt på jordens nödiga förbättring, att han, vid tillfälliga olyckor, såsom frost, hagel, torka och öfversvämning, skulle erhålla minskning i arrendet i mån af den lidna skadan och att han icke skulle kunna vräkas, innan domen vunnit laga kraft; tror man då, att torparne heldre skulle rösta på de stora jordegarnes kandidat, som vore benägen att bibehålla den närvarande lagstiftningen, än på vännen af de nämnda förbättringarne?

Slutligen, om en kandidat ådagalade, att den närvarande beskattningen med sina höga tullar på nödvändighetsvaror såsom kaffe och socker försvårar möjligheten för den fattige att förbättra sin ställning, och att det vore långt lämpligare att beskatta öfverflödsvaror, tror man, att de fattige samhällsklasserna skulle låta missleda sig att rösta på

den, som ville bibehålla ett sådant tullsystem? Och slutligen, om en kandidat med allvar bemödade sig att få en mildare brottmålslagstiftning, så att samhället sluppe att i fängelserna under en orimligt lång tid underhålla en mängd menniskor, som gjort detsamma antingen ganska ringa eller, såsom förhållandet är med de försvarslöse, alldeles ingen skada, tror man, att de fattige med förbigående af en sådan kandidat, heldre skulle rösta på den kandidat, som funne sig tillfredsställd med den närvarande lagstiftningen, hvilken fyller fängelserna och gör behofvet af flera sådana allt större?

Jag är öfvertygad, att hvar och en, som förmår att lugnt tänka öfver samhällets angelägenheter, skall med nej besvara alla dessa frågor. Man säger: det är godt och väl, att massan förstår att välja till sin egen fördel i sådana frågor, som uppenbarligen röra dess eget bästa, men erfarenheten har visat, att massan ofta verkat i despotismens i stället för frihetens intresse, så att förslaget skulle leda till helt andra verkningar än som åsyftats.

Det är Frankrikes exempel man åberopar; men man glömmer den väsentliga skilnad, som förefinnes mellan Frankrike och Sverige deruti, att den stora massan bland befolkningen i Frankrike, i synnerhet å landet, hvarken kan läsa eller skrifva, hvaremot det i Sverige är sällsynt att påträffa någon af det yngre slägtet, som ej kan båda delarne. Nog gick det an att missleda folket i Frankrike genom att i dess händer sticka valsedlar, som det ej kunde läsa; men i Sverige torde det experimentet misslyckas. En annan vigtig skilnad mellan Frankrike och Sverige är, att vi i Sverige ännu, Gudi lof, hafva en fri press, hvilket man i Frankrike saknade; och jag hoppas, att man ej skall lyckas att beröfva oss detta vår frihets dyrbara värn.

Beträffande den anmärkningen, att liknöjdheten bland de nu röstberättigade vore så stor, att det vore svårt att få ihop tillräckligt antal elektorer, för att välja riksdagsmän, så talar detta skäl snarare för än mot mitt förslag; ty antagligen skall det blifva lättare att få ihop tillräckligt antal valmän, om rösträtten utsträckes, helst liknöjdheten för valen skulle upphöra, om de nu valberättigade nödgades anstränga sig mera för att vinna seger åt sina kandidater, hvilket blefve händelsen, om samhällsklasser med andra intressen än de nu representerade tillätes att täfla om priset.

Beträffande behofvet af den föreslagna förändringen tager jag mig friheten åberopa att redan sommaren 1869 vid en mängd folkmöten, exempelvis att nämna alla dem, som höllos af demokratiska sällskapet i Skåne äfvensom de i Lennäs, Kurlanda, Wester-Fernebo, Katrineholm,

Ålsten, Åsta, Södertelge, Lindesberg och Arvika, den åsigt allmänt uttalades, att census för valrätt och valbarhet till Andra Kammaren borde upphäfvas. I detta yrkande är uttaladt, att den kommunala rösträtten icke bör läggas till grund för den politiska, emedan, vid det förhållande att den, som icke blifvit taxerad till 400 R:dr bevillning, är utesluten från kommunal rösträtt, en sådan grund innebure en census eller ett nytt streck, visserligen mindre än det nu dragna, men i alla fall ett ganska fult streck.

Nyligen hafva nästan alla arbetareföreningar i riket, representerande omkring 15,000 arbetare, uttalat sig i samma riktning som de nämnda folkmötena. Och slutligen har Walla landtmannaförening i dessa dagar till Kongl. Maj:t inlemnat en petition, undertecknad af flera hundra medborgare, ur hvilken jag tager mig friheten anföra följande:

»Som man rättvisligen ej gerna kan tänka sig skyldigheter utan motsvarande rättigheter, alltså anhålla vi i djupaste underdånighet, det Eders Maj:t till nästkommande Riksdag i nåder behagade aflåta proposition om ändring af 14 § Riksdags-ordningen så, att alla deri stadgade vilkor för valrätt och valbarhet till riksdagsman må utgå och rösträtten utsträckas om icke till hvarje myndig och välfrejdad person, så åtminstone till hvar och en sådan, som är sin egen och ej står under någon annans lydnad. Att denna vår anhållan grundar sig både på billighet och rättvisa, lärer väl af ingen rättänkande kunna bestridas, och derföre hafva icke blott inom oss, utan till och med inom sjelfva Riksdagen, stämmor höjts härför, ehuru ej desse ännu förmått göra sig hörde. De hafva nemligen blifvit bemötte med det inkast, att, då de orepresenterade sjelfve visade så litet intresse för saken, att de syntes nöjde och belåtne dermed, så behöfde de representerade ej heller lägga sig ut för dem. Att detta dock ingalunda är förhållandet, derom kan hvem som det vill lätt öfvertyga sig, ty på alla folkmöten, der frågan förekommit, ha de orepresenterade oförbehållsamt uttalat sitt ogillande öfver denna orättvisa, och äro vi fullt öfvertygade, att just denna orättvisa helt och hållet är orsaken till den allt mer tilltagande utvandringen, hvilken säkerligen skall komma att mångdubblas, om den äskade värnepligtslagen blir antagen, utan att på samma gång det så kallade strecket blir borttaget och representationsrätten till hvad rättvist är blir utsträckt. Ja vi anse till och med, att de nu representerade moraliskt *icke ega rätt att ytterligare pålägga denna tunga andra än dem de representera, således icke oss, ty de äro ej våra representanter.* Vi protestera således mot denna deras sjelftagna rätt, till dess också vi blifva representerade. Då skola säkerligen våra ombud lika så väl som deras åtaga sig skyldigheten att med lif och

blod försvara ett älskadt fosterland, som först då blir för oss hvad det för oss alla bör vara: en älskad moder, för hvilken hvarje af hennes söner gladt offrar sitt lif.»

Jag är öfvertygad, att från de flesta orter, der tecken till ett större politiskt lif visat sig och der landtmannaföreningar äro på väg att bildas, lika frimodiga röster skola höjas, som de, hvilka uttalas i denna petition; och sedan man börjat *ifrågasätta representanternas befogenhet att beskatta, ålägga bördor och lagstifta för andra än dem de representera,* så torde behofvet af en representationsförändring icke heller kunna längre ifrågasättas.

Det återstår ännu för mig att yttra något om de sannolika följderna af den förändring, jag föreslagit. De äro till en del redan i det föregående antydda. I korthet vill jag sammanfatta min åsigt sålunda, att jag med den föreslagna förändringen åsyftar *folkmaktens seger öfver penningväldet.*

De lagar, som stiftas, då folket har makten, måste naturligtvis lända *den stora mängden* till fördel, så att denna får större andel i förmögenheten, ty folket kan visserligen till en tid vilseföras, men i längden kan det dock icke skada och utarma sig sjelf. De lagar, som stiftas, då makten ligger i händerna på de rika, syfta lika naturligt att samla så stor förmögenhet som möjligt i händerna på ett *fåtal,* ty de rika utgöra enligt sakens natur ett ringa antal. Det ändamål, till hvilket folkmakten sträfvar måste derföre vara för menskligheten gagneligare än det, som penningväldet fullföljer.

I vårt fädernesland äro i allmänhet arbetarne och isynnerhet tjenarne så illa aflönade, att ganska många utvandra till fremmande länder, utan att qvarvarandes ekonomiska ställning det oaktadt förbättras. Orsakerna till den ringa aflöningen äro många. Först och främst är jordbruket belastadt med så tunga skatter och bördor, att jordens egare ej förmår aflöna sitt folk så som han önskade, och vidare har lagstiftningen genom förbudet mot oinskränkt hemmansklyfning gynnat allt för tidiga giftermål inom den tjenande klassen, isynnerhet på de stora godsen, hvarigenom öfverbefolkning inom den aldra fattigaste arbetsklassen uppkommit. Dessa förhållanden blifva ej rättade, förr än de fattiga komma till makten, ty det ligger i de rikes intresse att bibehålla det närvarande tillståndet. Det är ett skäl, hvarför jag kämpar för folkmakten.

Ett annat skäl, hvarföre jag vill befordra folkmaktens seger, är emedan folkmakten, derigenom att den utjemnar förmögenheten, äfven utjemnar afståndet mellan de olika samhällsklasserna. Der penningväldet råder, ställa uppfostran, tänkesätt och rättigheter den rike och den fat-

tige på ett omätligt afstånd från hvarandra. Så är ännu förhållandet i vårt kära fädernesland. Då jemlikhet i politiska rättigheter inträder, medför detta en jemlikhet i umgänget mellan arbetsgifvare och arbetstagare, som den enes rikedom och den andres fattigdom icke kan utplåna. Grunden härtill är den, att jemlikheten i rättigheter, isynnerhet genom beskattningslagarne, småningom åstadkommer jemlikhet i förmögenhetsvilkor, så att både stor rikedom och ytterlig fattigdom blifva sällsynta. Uppfostran blir då lika för alla samhällsklasser och med likhet i uppfostran följer likhet i tänkesätt, seder och lynne, hvarigenom hindren för ett närmare umgänge mellan de olika samhällsklasserna försvinner, utan att derföre aktningen för hvad som förtjenar aktning upphör.

Ett tredje skäl, hvarföre jag önskar framgång åt folkmakten, är emedan folkmakten *förädlar folklynnet och gör strafflagarne menskligare.* När man beröfvar menniskan all delaktighet i statsstyrelsen och allt inflytande på fäderneslandets öden, inskränker hon sina intressen inom familjens eller den egna personlighetens trånga krets. Hon förjagar då från sina tankar allt, som ej bereder antingen en vinst för dagen eller en lumpen njutning för stunden. Fruktan är den enda känsla, hon hyser för staten och embetsmännen, och denna känsla gör henne feg. Deltagande i samhällets angelägenheter gör medborgaren till en allvarlig tänkare och, under det att, der penningväldet herrskar, en hvar har sina egna åsigter, tänkesätt och seder, beroende på storleken af den förmögenhet, han eger, samt derföre icke kan fatta hvad andra lida eller erfara, genomströmmas hela samhället der folkväldet råder, nära nog af *en* känsla och *ett* tänkesätt. Det finnes ingen olycka, som den ene lider, hvilken ej kännes af den andre, och det lidande, som träffar en samhällsmedlem, erfares af alla. Endast folkväldet kan derföre förverkliga kristendomens sköna tanke om ett allmänt broderskap, under det penningväldet gör menniskorna egoistiska, känslolösa för hvarandras lidanden, afundsjuka, giriga och hämndlystna. Penningväldet gör derföre lagarne stränga och straffen hårda och omenskliga. Folkväldet deremot sträfvar att genom uppfostran förekomma nöden och brotten, och der detta ej lyckas, söker det att genom mildhet i straffet återföra den felande till sin pligt.

Jag hoppas, att jag denna gång icke skall af Konstitutions-Utskottet, dit jag anhåller att denna min motion må remitteras, erhålla förebråelser för det jag ej tillräckligt utvecklat de skäl, på hvilka jag grundar mitt nu vördsamt framställda förslag, att 14 § Riksdags-ordningen må erhålla följande förändrade lydelse:

»Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, hvarje svensk medborgare, som fyllt 21 år och ej genom laga kraftvunnet utslag blifvit dömd förlustig medborgerligt förtroende.»

Stockholm den 14 Februari 1872.

A. W. Uhr.

N:o 197.

Af Herr **C. E. Hjelm:** *Om utarbetande af ny stadga för den allmänna folkundervisningen i riket.*

Uti motion N:o 185 har jag hos Riksdagen gjort framställning om reglering af folkundervisningen i riket. Deruti har jag äfven föreslagit att behofvet för dem, som önska, utöfver hvad äfven en fullt ordnad folkundervisning förmår meddela, förskaffa sig en större medborgerlig bildning, må blifva tillgodosedt. Genom detta mitt förslag blefve det möjligt att indraga de mindre läroverken, bereda rum för dem, hvilka önska, antingen för direkt öfvergång till det praktiska lifvet eller för inträde vid de tekniska skolorna, förskaffa sig på kortare tid en mera mot behofvet svarande undervisning, och slutligen blefve derigenom af Staten rum lemnadt för den unga qvinnan, att förskaffa sig det högre mått af skolbildning, hvarutaf hon är i behof i den utvidgade verksamhet, som möter henne i lifvet. Enligt min fulla öfvertygelse är tiden inne för en sådan reform, som för landet är så behöflig; men, för den händelse denna min åsigt icke skulle delas, får jag, på skäl som äro anförda i ofvanberörda motion, härmedelst till Riksdagens pröfning öfverlemna närlagda förslag, dels för en ny organisation af folkskolan (A och